

מי עיון בתנך תשע"ט

המכללה האקדמית הרצון

שם השיעור: פרק י"ט בספר ויקרא – מבנה ומשמעות
שם המרצה: ד"ר עזרא קהלני

(א) וַיְדַבֵּר יְקוֹק אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: (ב) דַּבֵּר אֶל כָּל עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם קְדָשִׁים תִּהְיוּ כִּי קְדוֹשׁ אֲנִי יְקוֹק אֱלֹהֵיכֶם:

(יז) לא תשנא את אחיך בלבבך הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא: (יח) לא תקם ולא תטור את בני עמך ואהבת לרעך כמוך אני יקוק: (יט) את חקתי תשמרו בהמתך לא תרביע כלאים שדך לא תזרע כלאים ובגד כלאים שעטנו לא יעלה עליך: ... (כו) לא תאכלו על הדם לא תנחשו ולא תעוננו: (כז) לא תקפו פאת ראשכם ולא תשחית את פאת זקנד: (כח) ושרט לנפש לא תתנו בבשרכם וכתבת קעקע לא תתנו בכם אני יקוק: (כט) אל תחלל את בתך להזנותה ולא תזנה הארץ ומלאה הארץ זמה: (ל) את שבתתי תשמרו ומקדשי תיראו אני יקוק: (לא) אל תפנו אל האבת ואל הידענים אל תבקשו לטמאה בהם אני יקוק אלהיכם: (לב) מפני שיבה תקום והדרת פני זקן ויראת מאלהיך אני יקוק: ...
(לה) לא תעשו עול במשפט במדה במשקל ובמשורה:
(לו) מאזני צדק אבני צדק איפת צדק והיו צדק יהיה לכם אני יקוק אלהיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים:

(ג) איש אמו ואביו תיראו ואת שבתתי תשמרו אני יקוק אלהיכם: (ד) אל תפנו אל האילים ואלהי מסכה לא תעשו לכם אני יקוק אלהיכם: ... (יא) לא תגנבו ולא תכחשו ולא תשקרו איש בעמיתו: (יב) ולא תשבעו בשמי לשקר וחללת את שם אלהיך אני יקוק: (יג) לא תעשק את רעך ולא תגזל לא תליו פעלת שכיר אתך עד בקר: (יד) לא תקלל חרש ולפני עור לא תתן מכשל ויראת מאלהיך אני יקוק:
(טו) לא תעשו עול במשפט לא תשא פני דל ולא תהדר פני גדול בצדק תשפט עמיתך: (טז) לא תלך רכיל בעמיתך לא תעמד על דם רעך אני יקוק:

פרק ז - (יא) וזאת תורת זבח השלמים אשר יקריב ליקוק: ... (טז) ואם נדר או נדבה זבח קרבנו ביום הקריבו את זבחו ואכל וממחרת והנותר ממנו יאכל: (יז) והנותר מבשר הזבח ביום השלישי באש ישרף: (יח) ואם האכל יאכל מבשר זבח שלמיו ביום השלישי לא ירצה המקריב אתו לא יחשב לו פגול יהיה והנפש האכלת ממנו עונה תשא:
פרק כג - (כב) ובקצרכם את קציר ארצכם לא תכלה פאת שדך בקצרך ולקט קצירך לא תלקט לעני ולגר תעזב אתם אני יהוה אלהיכם:
פרק ה - (א) ונפש כי תחטא ושמעה קול אלה והוא עד או ראה או ידע אם לוא יגיד ונשא עונו: (ב) או נפש אשר תגע בכל דבר טמא או בנגלת מיה טמאה או בנגלת בהמה טמאה או בנגלת שרץ טמא ונעלם ממנו והוא טמא ואשם: (ג) או כי יגע בטמאת אדם לכל טמאתו אשר יטמא בה ונעלם ממנו והוא ידע ואשם: (ד) או נפש כי תשבע לבטא בשפתים להרע או להיטיב לכל אשר יבטא האדם בשבעה ונעלם ממנו והוא ידע ואשם לאחת מאלה: (ה) והיה כי יאשם לאחת מאלה והתודה אשר חטא עליה: (ו) והביא את אשמו ליקוק על חטאתו אשר חטא נקבה מן הצאן כשבה או שעירת עזים לחטאת וכפר עליו הכהן מחטאתו:
פרק כג - (י) דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם פי תבאו אל הארץ אשר אני נתן לכם וקצרתם את קצירה והבאתם את עמר ראשית קצירכם אל הכהן: (יא) והניף את העמר לפני יהוה לרצונכם ממחרת השבת ויניפנו הכהן: ... (יד) ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו עד עצם היום הזה עד הביאכם את קרבן אלהיכם חקת עולם לדורותיכם בכל משבתיתכם:
פרק כה - (יד) וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קלה מיד עמיתך אל תונו איש את אחיו: (טו) במספר שנים אחר היובל תקנה מאת עמיתך במספר שני תבואת ימכר לך: (טז) לפי רב השנים תרבה מקנתו ולפי מעט השנים תמעיט מקנתו כי מספר תבואת הוא מכר לך: (יז) ולא תונו איש את עמיתו ויראת מאלהיך כי אני יקוק אלהיכם:

1. (ה) וכי תזבחו זבח שלמים ליקוק לרצונכם תזבחהו: (ו) ביום זבחכם יאכל וממחרת והנותר עד יום השלישי באש ישרף: (ז) ואם האכל יאכל ביום השלישי פגול הוא לא ירצה: (ח) ואכליו עונו ישא כי את קדש יקוק חלל ונקרתה הנפש ההוא מעמיה:
(ט) ובקצרכם את קציר ארצכם לא תכלה פאת שדך לקצר ולקט קצירך לא תלקט: (י) וכרמך לא תעולל ופרט כרמך לא תלקט לעני ולגר תעזב אתם אני יקוק אלהיכם:
2. (כ) ואיש כי ישכב את אשה שכבת זרע והוא שפחה נחרפת לאיש והפדה לא נפדתה או חפשה לא נתן לה בקרת תהיה לא יומתו כי לא חפשה: (כא) והביא את אשמו ליקוק אל פתח אהל מועד איל אשם: (כב) וכפר עליו הכהן באיל האשם לפני יקוק על חטאתו אשר חטא ונסלח לו מחטאתו אשר חטא: פ
(כג) וכי תבאו אל הארץ ונטעתם כל עץ מאכל וערלתם ערלתו את פרו שלש שנים יהיה לכם ערלים לא יאכל: (כד) ובשנה הרביעת יהיה כל פרו קדש הלולים ליקוק: (כה) ובשנה החמישית תאכלו את פרו להוסיף לכם תבואתו אני יקוק אלהיכם:
3. (לג) וכי יגור אתך גר בארצכם לא תונו אתו: (לד) כאזרח מכם יהיה לכם הגר הגר אתכם ואהבת לו כמוך כי גרים הייתם בארץ מצרים אני יקוק אלהיכם:

(לז) ושמרתם את כל חקתי ואת כל משפטי ועשיתם אתם אני יקוק:

- (כט) אל תחלל את בתך להזנותה ולא תזנה הארץ ומלאה הארץ זמה: פרק יח - (יז) ערות אשה ובתה לא תגלה את בת בנה ואת בת בתה לא תקח לגלות ערותה שארה הנה זמה הוא: פרק כ - (יד) ואיש אשר יקח את אשה ואת אמה זמה הוא באש ישרפו אתו ואתהו ולא תהיה זמה בתוכם:
- (לא) אל תפנו אל האבת ואל הידענים אל תבקשו לטמאה בהם אני יקוק אלהיכם: פרק כ - (ו) והנפש אשר תפנה אל האבת ואל הידענים לזנת אחריהם ונתתי את פני בנפש ההוא והקרתיו אתו מקרב עמו: (כז) ואיש או אשה פי יהיה בהם אוב או ידעני מות יומתו באבן ורגמו אתם דמיהם גם:
- ויקרא פרק כו - (א) לא תעשו לכם אלים ופסל ומצבה לא תקימו לכם ואבן משפית לא תתנו בארצכם להשתחוות עליה כי אני יקוק אלהיכם: (ב) את שבתתי תשמרו ומקדשי תיראו אני יקוק:

1. **א"ש הרטום, ויקרא מבוא לפרשת קדושים** - המצוות הכלולות בחלקה הראשון של פרשה זו (פרק יט) הן מסוגים שונים, ונוגעות לפיכך, למוסר, למשפט, והן באות זו ליד זו ללא קשר ענייני ביניהן. מפרשים רבים התלבטו להסביר את סדרן, ואולי, בהצגת מצוות שונות בלי סדר הגיוני הנראה לעין, התכונה התורה להדגיש כי את הקדושה משיגים על ידי שמירת מצוות ה' בכללן, והיא אופייין ותכליתן מה שיהיו, כי בכלן מתבטא רצונו של ה', וההתנהגות לפי רצונו היא הקדושה.

2. **ספרא קדושים פרשה ב פרק ד - (ה) לא תלך רכיל בעמך, שלא תהיה רך דברים לזה וקשה לזה...** (ו) אמר רבי נחמיה כך הוא מנהגו של דינים בעלי הדין עומדים לפנייהם ושומעים את דבריהם ומוציאים אותם לחוץ ונושאים ונותנים בדבר, גמרו את הדבר הזה, מכניסים אותם, הגדול שבדיינים אומר איש פלוני אתה זכאי איש פלוני אתה חייב, ומנין שכשיצא אחד מן הדיינים לא יאמר אני מזכה וחבירי מחייבים אבל מה אעשה ורבו עלי לכך נאמר לא תלך רכיל בעמך, וכן הוא אומר הולך רכיל מגלה סוד ונאמן רוח מכסה דבר. (ח) ומנין שאם אתה יודע לו עדות אין אתה רשאי לשתוק עליה תלמוד לומר 'לא תעמוד על דם רעך'.

3. **מנורת המאור פרק יג - הדין והדיין עמוד 193** - ומנין שלא יהא הדיין רך לזה וקשה לזה, ת"ל 'לא תעמוד על דם רעך'. (כנראה על סמך כתובות מו, א. וראה גם: בתי מדרשות חלק ב' עמ' קפ הערה ככו, ושם בהערה: 'יש לומר כי גם בגמרא ובתורת כוהנים דרשו כן מסיפא דקרא, ובגמרא דקאמר ההוא אוהרה לבית דין שלא יהא רך לזה וקשה לזה, רצה לאמר גם מסיפא דקרא ודורש כן: לא תלך רכיל - רך לזה וקשה לזה ולא תעמוד על דם רעך שעל ידי זה דמו מתבהל בקרבו ומסתתמים טענותיו').

4. **משך חכמה על ויקרא פרק יט פסוק לג - (לג) וכי יגור אתך גר בארצכם לא תונו אותו, כאזרח מכם יהיה לכם הגר הגר אתכם...** זה שאמר 'וכי יגור אתך גר בארצכם', בזמן שישראל שרויים בארץ והאומה מקושרה ודבוקה עם אחד, לאלקי אחד, אז יכול להיות כי איננו גר גמור, אולי רוצה לבוא בקהל או לשום סבה אחרת מענייני העולם אז לא תונו אותו, היינו, שלא תרחיקוהו ולא תהדפוהו, עד שתראה אחריתו, אולם כאזרח מכם יהיה לכם הגר הגר אתכם, שהוא מתגורר עמכם בארץ אחרים ורואה אתכם לשפלותכם, והאומה כשה פזורה [לזה אמר אתכם בלשון רבים] ואהבת לו כמוך, כי הוא גר מגרי הצדק ומאושר הוא לאלקי השמים, כאחד מבני אברהם יצחק ויעקב. וכיו"ב דרשו (יבמות כד:) על קרא: 'מי גר אתך וכו' ודו"ק.

5. **רמב"ן ויקרא פרק יט - אבל בתורת כהנים (פרשה א ב) ראיתי סתם, פרושים תהיו. וכן שנו שם (שמיני פרק יב ג), והתקדשתם והייתם קדושים כי קדוש אני, כשם שאני קדוש כך אתם תהיו קדושים, כשם שאני פרוש כך אתם תהיו פרושים: ולפי דעתי אין הפרישות הזו לפרוש מן העריות כדברי הרב, אבל הפרישות היא המוזכרת בכל מקום בתלמוד, שבעליה נקראים פרושים... וטעם הכתוב שאמר 'כי קדוש אני ה' אלהיכם' - לומר שאנחנו נזכה לדבקה בו בהיותנו קדושים. והנה זה כענין הדבור הראשון בעשרת הדברות (שמות כ ב):**

6. **רמב"ן ויקרא פרק כו - (יב) וטעם והתהלכתי בתוכם - שתהיה הנהגתי בכם מפורסמת כמלך מתהלך בקרב מחנהו מספיק להם כל צרכם, וזה דרך דברי הברית כפשוטו, והוא אמת, וכך יעשה בהן בודאי... אבל על דרך האמת, הברכות האלה עוד הם ברכות שמים בעליונים, כמו שפירשתי ונתתי שלום בארץ ולא תגעל נפשי אתכם. וכן והתהלכתי בתוכם, רמז למדה שקראו רבותינו שכינה, מן ונתתי משכני בתוכם, ואומרים (מנחות פו ב) שכינה שורה בישראל, ואמרו בבראשית רבה (יט ז) עיקר שכינה בתחתונים היתה. והנה הוזכר כאן גן עדן והעולם הבא ליודעיו. ואלה הברכות בתשלומיהן לא תהיינה רק בהיות כל ישראל עושין רצון אביהם, ובנין שמים וארץ שלם על מכוונתו, ואין בתורה ברכות שלמות כאלה, שהם דברי הברית והתנאים אשר בין הקדוש ברוך הוא ובינינו:**

ודע כי לא השיגו ישראל מעולם לברכות האלה בשלמותן, לא הרבים ולא היחידים מהם, שלא עלתה זכותם לכך... ועל כן תמצא לרבותינו ז"ל שיזכירו בפסוקים האלה לעתיד לבוא, 'מלמד שתינוק מישראל עתיד להיות מושיט את ידו לתוך גלגל עינו של צפוניו ומוציא מרה מתוך פיו' (תו"כ פרק א ב), עתיד הקדוש ברוך הוא לטייל עם הצדיקים לעתיד לבוא (שם פרק ג ג), כי לא נתקיים, אבל יתקיים עמנו בזמן השלמות:

הפסוק	רש"י
1. ויקרא יט יד לא תקלל חרש ולפני עור לא תתן מכשל ויראת מאלהיך אני ה'	רש"י - ולפני עור לא תתן מכשל - לפני הסומא בדבר לא תתן עצה שאינה הוגנת לו, אל תאמר מכור שדך וקח לך חמור, ואתה עוקף עליו ונוטלה הימנו: ויראת מאלהיך - לפי שהדבר הזה אינו מסור לבריות לידע אם דעתו של זה לטובה או לרעה, ויכול להשמט ולומר לטובה נתכוונתי, לפיכך נאמר בו ויראת מאלהיך המכיר מחשבותיך. וכן כל דבר המסור ללבו של אדם העושהו ואין שאר הבריות מכירות בו, נאמר בו 'ויראת מאלהיך':
2. ויקרא יט לב מפני שיבה תקום והדרת פני זקן ויראת מאלהיך אני ה'	רש"י - 'והדרת פני זקן' - איזהו הדור, לא ישב במקומו ולא ידבר במקומו ולא יסתור את דבריו. יכול יעצים עיניו כמי שלא ראהו, לכך נאמר 'ויראת מאלהיך', שהרי דבר זה מסור ללבו של עושהו, שאין מכיר בו אלא הוא, וכל דבר המסור ללב נאמר בו 'ויראת מאלהיך':
3. ויקרא כה יז ולא תונו איש את עמיתו ויראת מאלהיך פי אני ה' אלהיכם:	רש"י - 'ולא תונו איש את עמיתו' - כאן הזהיר על אונאת דברים, שלא יקניט איש את חברו לא ישיאנו עצה שאינה הוגנת לו לפי דרכו והנאתו של יועץ. ואם תאמר, מי יודע אם נתכוונתי לרעה, לכך נאמר ויראת מאלהיך, היודע מחשבות הוא יודע. כל דבר המסור ללב, שאין מכיר אלא מי שהמחשבה בלבו, נאמר בו ויראת מאלהיך:
4. ויקרא כה לו אל תקח מאתו נשך ותרבית ויראת מאלהיך וחי אחיך עמך:	רש"י ויקרא פרק כה פסוק לו - (לו) ויראת מאלהיך - לפי שדעתו של אדם נמשכת אחר הרבית וקשה לפרוש הימנו ומורה לעצמו היתר בשביל מעותיו שהיו בטלות אצלו, הוצרך לומר ויראת מאלהיך. או התולה מעותיו בנכרי, כדי להלוותם לישראל ברבית, הרי זה דבר המסור ללבו של אדם ומחשבתו, לכך הוצרך לומר ויראת מאלהיך:
5. ויקרא כה מג לא תרדה בו בפרך ויראת מאלהיך:	רש"י ויקרא פרק כה פסוק מג - (מג) 'לא תרדה בו בפרך' - מלאכה שלא לצורך, כדי לענותו. אל תאמר לו החם לי את הכוס הזה, והוא אינו צריך, עזור תחת הגפן עד שאבוא. שמא תאמר אין מכיר בדבר אם לצורך אם לאו, ואומר אני לו שהוא לצורך, הרי הדבר הזה מסור ללב, לכך נאמר 'ויראת מאלהיך':